

Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving

Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL)

Rijnstraat 8
Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag
www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl

Contactpersonen

Hanke Nijman
Secretaris OFL
M +31(0)6-82440761
hanke.nijman@overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl

Felix Wolf
Secretaris OFL
M +31(0)611254139
felix.wolf@minienw.nl

Datum
28 oktober 2019

memo

Samenvatting en acties naar aanleiding van
bijeenkomst Expertisegroep OFL-Aardgasvrije
wijken

Inleiding

Op 25 september jl. heeft de tweede bijeenkomst van de OFL Expertisegroep Aardgasvrije Wijken plaatsgevonden. Dit memo geeft een korte samenvatting van het overleg weer. De belangrijkste conclusies en actiepunten voor het vervolg worden ook in dit memo verwoord. Het OFL heeft ook een uitgebreid verslag van deze bijeenkomst¹ gemaakt dat online beschikbaar is voor OFL leden.

Doel van de bijeenkomst

Doel van de bijeenkomst was drieledig:

1. Bespreken voortgang van activiteiten van het OFL en afgegeven signalen aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) en
2. Delen van ervaring in de dagelijkse praktijk in participatie in aardgasvrije wijken door aanwezige experts
3. Verdiepen van thema's om te toetsen hoe deze verder opgepakt kunnen worden

Voortgang OFL-activiteiten & signalen participatie en aardgasvrije wijken

Sinds de eerste bijeenkomst van de expertisegroep op 4 april 2019 heeft het OFL in mei 2019 de eerste voortgangsrapportage verstuurd aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Programma Aardgasvrije Wijken (PAW). De signalen uit deze voortgangsrapportage zijn opgenomen in een rapportage van het PAW aan de Tweede Kamer, met de rapportage als bijlage. De volgende signalen zijn afgegeven:

- Creëer ruimte voor het uitwisselen van leerervaringen tussen maatschappelijke initiatieven. Dit signaal is overgenomen en faciliteert het PAW via de Participatiecoalitie.
- Neem participatie expliciet op in de uitvraag voor een nieuwe ronde proeftuinen. Dit signaal is overgenomen door PAW.
- Bied ook maatschappelijke initiatieven de mogelijkheid om een proeftuin-aanvraag in te dienen. Dit signaal is niet overgenomen. De

minister geeft in de kamerbrief aan de *regierol bij de gemeente* te houden.

Regierol van de gemeente & maatschappelijk initiatief

Deelnemers aan de bijeenkomst vragen zich af wat de 'regierol van de gemeente' inhoudt. Maatschappelijke initiatieven blijven mogelijk en hier staat PAW positief tegenover. De financiering loopt via de gemeente. Dat maakt dat de mogelijkheden van maatschappelijke initiatieven afhankelijk zijn van samenwerking met de gemeente. Deelnemers geven aan dat hier zowel positieve als negatieve ervaringen mee zijn.

Activiteiten OFL in afgelopen periode

Naast het afgeven van bovenstaande signalen zijn er een aantal activiteiten uitgevoerd door het OFL.

- Het OFL monitort een experiment van de topsector Energie over de rol van de supermarkt in de wijk in de energietransitie.
- Samen met PAW is er gekeken naar de mogelijkheden van wijkprofielen. Enerzijds is er behoefte aan opschaling (vaste profielen om van elkaar te leren), anderzijds is het van belang om aandacht te besteden aan diversiteit op buurt-, straat- en huizenblokniveau. Daarbij heeft het OFL verschillende signalen ingebracht bij het team dat de participatie-handreiking Aardgasvrije Wijken zal opstellen
- Het begrip empowerment is nader uitgewerkt (voortgangsrapportage 2)
- Vijf wijkbezoeken afgelegd in de vorm van *omgevingswandelingen*.

Omgevingswandelingen

In Omgevingswandelingen gaan wandelaars een wijk in, om in gesprek te gaan met de mensen die zij tegenkomen op straat. Ervaring leert dat door te lopen in de wijk het mogelijk is om snel thema's op te halen, en andere mensen te spreken dan de 'usual suspects'.

In reactie geven deelnemers aan de bijeenkomst aan dat de benadering van mensen als individu maakt dat er andere inzichten naar boven komen. Hier wordt positief op gereageerd. Er wordt gevraagd naar de rol van de gemeente als probleemeigenaar. In reactie geven verschillende deelnemers dat er gezocht moet worden naar een balans tussen top-down en bottom-up; en een gesprek op basis van gelijkwaardigheid in de tussenruimte tussen leef- en systeemwereld.

Nieuwe signalen aan programma Aardgasvrije Wijken

In september 2019 heeft het OFL nieuwe signalen afgegeven aan het programma Aardgasvrije Wijken op basis van de activiteiten in de afgelopen

periode. De volgende signalen zijn afgegeven, deze zijn nader toegelicht in voortgangsrapportage 2.

- Bewoners hebben allemaal iets met energie/duurzaamheid.
- De wijken kunnen zeer divers zijn
- Wijken of ecosystemen?

De signalen worden herkend door de deelnemers. Deelnemers waarderen het afgeven van deze signalen en de interactie met het programma Aardgasvrije Wijken. Aan het signaal 'wijken of ecosystemen' wordt als tip meegegeven te kijken naar sociale, fysieke en bestuurlijke ecosystemen.

Als tip wordt meegegeven om vanuit de afgegeven signalen te reflecteren op bestaande projecten. Als voorbeeld wordt de aansluiting van nieuwbouwwijken op hoge-temperatuur warmtenetten in Amsterdam gegeven, wat kan leiden tot een *lock-in*. Er wordt gesteld dat een participatief proces tot een andere situatie had kunnen leiden. Vergelijkbare situaties worden herkend. Een deelnemer stelt daarom voor om het verhaal van 'briljante mislukkingen' te gaan delen, zodat hiervan geleerd kan worden.

Ervaring uit de praktijk

Deelnemers aan de deskundigengroep vertellen over hun ervaring met participatie in aardgasvrije wijken. De volgende inzichten worden gedeeld

Pauline Westendorp over 02025

De ambitie om Amsterdam bij haar 750-jarig jubileum in 2025 het cadeau van schone energie te geven, met 8000 koplopers. Daarvoor wordt samengewerkt met veel verschillende grote en kleine partijen. Zij participeren samen in een doel, dat doel is de baas. De koploperaanpak is een gelijkwaardige samenwerking tussen overheden, grootbedrijf, kennisinstellingen, MKB en startups, bewoners en maatschappelijke organisaties. Gelijkwaardige samenwerking betekent dat iedereen wordt erkend, met status, middelen (kennis, financiën), ruimte en mandaat. Een gelijkwaardige samenwerking vraagt van iedereen om mee te doen, en daarbij soms concessies te doen. Dat is niet voor elke partij even makkelijk.

Leonie van der Steen over de rol van de informele buurtburgemeester

In verschillende participatietrajecten ontstaat de rol van de informele buurtburgemeester. Vaak starten deze processen met open en informele netwerken en contact met verschillende bewoners. Op verschillende plekken staat op een bepaald moment een informele buurtburgemeester op: een bewoner die zich opwerpt om de wijk te vertegenwoordigen, en vanuit deze

zelfbenoemde rol ook naar bestuur en gemeenteraad stapt. In verschillende gevallen voelt niet de hele wijk zich vertegenwoordigd. De situatie wordt door deelnemers herkend. Er worden tips uitgewisseld om met deze situaties om te gaan. Zoals het koppelen van de buurtburgemeester aan andere mensen in het ecosysteem, of het aansporen van mensen met een ander geluid om ook hun stem te laten horen.

Merian Koekkoek over de Participatiecoalitie

De participatiecoalitie bestaat uit Buurkracht, LSA bewoners, HIER, EnergieSamen en de Natuur- en MilieuFederaties. Zij zullen komende 2,5 jaar in 100-150 buurten en wijken met bewonersorganisaties aan de slag gaan om te komen tot een plan voor aardgasvrij. Er worden verschillende voorbeelden van projecten genoemd zoals Benedenbuurt Wageningen en BoTu Rotterdam. In de participatiecoalitie zal HIER centraal kennispunt zijn. EnergieSamen is een koepelorganisatie waarin bewonersorganisaties verenigd zijn. Via EnergieSamen zijn budgetten beschikbaar voor de verschillende wijken.

Enkele deelnemers geven aan dat een vergoeding beschikbaar zou moeten zijn voor initiatiefnemers en bewoners in het uitwerken van plannen. Als voorbeeld wordt gegeven dat voordat budget beschikbaar is, er van initiatiefnemers gevraagd wordt om in te schrijven op een aanbesteding en/of zelf veel tijd te investeren om te komen tot een plan.

Breakouts: Thema's uitdiepen

In de bijeenkomst worden twee thema's nader uitgediept in break-outs.

Thema: van wijk naar ecosystemen

De schaal van de wijk is met een reden gekozen: vanuit technisch-geografisch perspectief. Daarnaast speelt ook een sociale schaal, die functioneert in ecosystemen. Uit de groep wordt teruggekoppeld dat om deze te verbinden, het nodig is om beide te kennen. Er worden drie stappen benoemd:

- Het kennen van technisch/geografisch gebied: hierin zijn verschillende partijen actief
- Het in beeld brengen van sociale ecosystemen, en rollen daarbinnen
- Vervolgens het verbinden van techniek en sociale aspecten in tijd

Thema Participatie & bedrijven: lokale knooppunten in de wijk

De groep kijkt verder dan bedrijven, ook naar andere lokale knooppunten zoals scholen of bibliotheek. Door bestaande sleutelpersonen en plekken te vinden, en deze te verbinden kan de transitie naar aardgasvrije wijken verder vormgegeven worden. Er is interesse om dit onderwerp verder uit te diepen, waarbij de oproep is niet iets nieuws te verzinnen, maar aan te sluiten op de

knooppunten die er al zijn, en daar van te leren. Daarvoor is aansluiting op netwerken in de leefwereld van belang.

Afsluitend: vervolgstappen en tips

Afsluitend worden de volgende vervolgstappen en tips benoemd.

- Het OFL zal nieuwe omgevingswandelingen organiseren, deelnemers zijn welkom om hier bij aan te sluiten om deze ervaring op te doen.
- Er wordt een netwerkanalyse uitgevoerd zodat geen activiteiten dubbel worden gedaan, er van elkaar geleerd kan worden, en er onderling versterkt wordt.
- Het begrip empowerment zal een stap verder gebracht worden, zodat taal en taxonomie kunnen worden gebruikt in de praktijk
- Er wordt de tip gegeven om te verbinden met het kennis- en leerprogramma van de VNG, zodat ook hier onderlinge versterking opgezocht kan worden.
- Er is bij deelnemers een behoefte aan eigenaarschap en erkenning (zowel maatschappelijk als financieel) voor maatschappelijk initiatief. Tegelijkertijd wordt benoemd dat systeempartijen hier vaak (nog) niet klaar voor zijn. Er wordt gevraagd wat een volgende stap zou kunnen zijn hierin.

Meer informatie over het OFL en Aardgasvrije wijken

Het [Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving \(OFL\)](#) brengt burgers, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en overheid bijeen om mee te denken over en te werken aan oplossingen voor complexe vraagstukken rond de inrichting van de fysieke leefomgeving.

Voor deelnemers van het OFL zijn memo's en andere rapporten, verslagen en analyses van het OFL op het gebied van aardgasvrije wijken in te zien/te downloaden via > [deze OFL webpagina](#).

